

פרק י"א

בורחס כדמות ספרותית

חשפעתו של בורחס על הספרות במאה העשרים, ועל הדרך שבה אנתנו חופשים את הספרות בכלל, היא השפעה עמוקה ונרחבת, שעקבותיה מתגלים לנו במקומות שונים ולפעמים אף מפתיעים. להשפעתו של בורחס על הספרות הלטינו-אמריקאית נקדיש מקום נפרד בפרק האחרון. השפעה זו מורגשת גם בספרות שנכתבה בשפות אחרות, והיא בולטת מאור, למשל, אצל הסופר האיטלקי איטאלו קלווינו. השפעתו של בורחס ניכרת גם ביצירותיהם של חוקרים שעיסוקם בתחומים של תורת הספרות, ביקורת התרבות וכיוצא באלה. בהוגים שהשפיעו מרעיונותיו של בורחס ראוי לציין במיוחד את אומברטו אקו, מישל פוקו ודז'ק דרידה. משמעותה של השפעתו זו מעלה שאלות מעניינות רבות. לדוגמה: מעניין היה לדעת כיצד החיחס בורחס לעובדה שרעיונותיו — שהועלו בסיפוריו, או אפילו במסותיו, במטרה לבחון את הפן האסתטי שבדם — הפכו לאבד-פניה במישנתם האקדמית של אחרים. במלים אחרות, בעוד בורחס עצמו נמנע מלייחס לחלק גדול מרעיונותיו ערך של אמת בכסיס להכנת העולם או להערכת יצירות ספרות ואמנות, חיה מי שנטל את הרעיונות הללו והפך אותם ממושאים יפים לכתיבה ספרותית ליסוד של מערכת ערכית, לכלים לביקורת ספרותית ואף לפעמים להמיכה במערכות מטאפיזיות או לשלילה האפשרות של כל מערכת שכזו. למיטב ידיעתי, בורחס מעולם לא החיחס לעבודתם של ההוגים הללו.

במסגרת המצומצמת העומדת לרשותנו אין אפשרות לדבר בפירוט על החשפעות מהסוג האחרון, אבל בכל זאת כדאי לברוק את תהליך השפעתו של בורחס באמצעות דוגמה ממוקדת אחת.

ולצורך זה אציג את עבודתו של אומברטו אָקֵי ונמיוחד איתחם לרומן רבי-המכר שלו "שם הורד".

כאשר פירסם אקו את הרומן הזה ב-1980, ספק אם העלה בדעתו את ההצלחה ההיסטורית כמעט, ובוודאי בלתי-סיבירה, הצפויה לו. הלוא מדובר בסיפור המתרחש בימי-הביניים ובסקסט רווי ציטוטים לטיניים ומלא בפרטים על תרבות ימי-הביניים ועל תולדות התקופה. להצלחה מן הסוג הזה יש סיבות רבות, ובוודאי שאי-אפשר להתעלם מהמערכת השיווקית האגסטיבית והנכונה, כפי שמראות החוצאות, שליוותה את הופעתו של הספר ואת הפיכתו לטרט. אבל אם נחרכו בתוכן הסקסט עצמו נמצא שהוא מצליח ליצור עניין, בקרב קהלים מסוגים רבים מאוד, על ידי יצירת הקשרים רבים ומגוונים. אחד ההקשרים הללו הוא מערכת יחסים הדוקה שבין הספר עצמו ליצירתו של בורחס כולה, ואת זאת נראה בפירוט עוד מעט. אבל ההקשר הבולט ביותר של "שם הורד" הוא, ללא ספק, העלילה הבלשית המרתקת, המובילה את הקורא באפו ומושכת אותו בלי להרפות לאורך מאות העמודים של הספר, עד שמתבררת התשובה לשאלה הגדולה המרכזית: מי לכל הרוחות, עומד מאחורי סידרת מעשי הרצח המסתוריים המתרחשת במנוח?

אין זה נדיר למצוא סופרים אשר, לאחר קריירה ארוכה של יצירה, מתפנים מעיסוקם המרכזי ומקדישים את זמנם ואת מרצם לכתיבה תיאורטית או בקורות על הספרות בכלל, או על סוג מסוים של ספרות, או על מחבר מסוים אהוב עליהם. המקרה של אקו הפוך מאלה, והוא נדיר במובנים רבים. כאשר פירסם את "שם הורד" היה אקו חוקר ידוע בחוגים אינטלקטואליים רבים בשל עבודתו בתחום הקטלוגיקה (תורת הסמלים) ובקורות התרבות. ספריו העיוניים תורגמו לשפות רבות. בשנות השישים, למשל, פירסם אקו ספר מקורי ומצליח מאוד, "אפוקליפטיים ומשתלשלים" שמת, על מקומה של הטלזיוויה והקשורת ההמונים בכללה בתרבות המאה העשרים. אקו דחה בספרו עמדות רווחות בחוגים אקדמיים ביחס לתרבות ההמונים, וקרא להשתלב בה ולהבין ולנתח אותה בכלים דומים לאלה הנחוגים אצל התרבות ה"גבוהה" המסורתית. וככך, במקום שסופרים רבים נוטלים לעצמם פסק זמן מצירות כרי לנסח את המשמעות התיאורטית של הספרות, שלדם או של

אחרים, מופיע אקו כמי שמתפנה לשעה מעבודתו התיאורטית כדי לברוק, דרך היצירה, את ערכה של המערכת התיאורטית שלו עצמו. בורחס, דרך אגב, אינו שייך באופן ברור לאף לא אחת משתי הקטגוריות הללו, משום שלאורך כל הקריירה שלו הוא פסח על שני הסעיפים: סופריו הם בעלי אופי עיוני, ואילו מסותיו הן בעלות אופי ספרותי מובהק. אבל במקרה של אקו, כאשר אנו באים לקרוא רומן משלו, איננו יכולים שלא להתייחס לכתביו התיאורטיים שקדמו לכתובה הזאת. במובן מסוים כתב אקו חלק גדול מהפרשנות לספרו שנים רבות לפני שכתב את הספר עצמו.

כפי שכבר ציינתי בפרק ב' לעיל, אקו חקר באופן אינטנסיבי את משמעות ההתייחסות לקורא כשותף פעיל במעשה היצירה הספרותית. אחד המקורות הברורים של אקו בעניין הזה היה ללא ספק בורחס. ברור שבעת כתיבת הרומן שלו ניסה אקו לצפות את קהלי-הקוראים האפשריים לסקסט שלו, וכתבנו הוררכה במידה רבה על ידי כך. אבל מבחינה מישנתו התיאורטית של אקו, הרי הטעה שציפיה כזאת מהווה חלק מהחליך היצירה היא אמירה כמעט טריוויאלית ובוודאי כללית מדי. מה שנדרש מבקורת ספרותית נאותה, על פי דעתו של אקו, היא "לייצג את הסקסט כרשת או כמערכת של צמתים, ולחשוף באופן מפורש באילו מהצמתים הללו מצפה המחבר לכות בשיתוף פעולה מצד הקורא האידאלי, ובאילו דרך הוא מומן את שיתוף הפעולה הזה". אין מענייננו כאן, כמובן, לחשוף את כל מערכת הצמתים הזו בשלמותה; אולי זאת מלאכה מתישה וקשה ממילא. אבל אנו יכולים כאן לדון באותם צמתים שבהם סמך אקו על שיתוף פעולה מצד קורא מסוג מסוים מאוד, דהיינו קורא הבקי ביצירתו של בורחס. לאחר כל מה שהקוראים למדו בפרקים הקודמים שלעיל על בורחס ועל יצירתו, אין ספק שהם יכולים לראות את עצמם, ללא חשש או בושה, כמנוחמים וכבקיאים ביצירתו, ולכן נעבר עתה ביחד על אותם צמתים בורחסיים שאקו נטע לאורך הסקסט שלו.

מיר עם הופעת ספרו של אקו, "שם הורד", התפתחה תעשייה ענפה של פרשנות לו, הן במוספי הספרות של העיתונות היומית בעולם כולו והן בספרות המקצועית האקדמית. הקשרים הרבים בין "שם הורד" לבין היצירה של בורחס הזרו וצוינו פעמים רבות על ידי המבקרים. למען האמת, אף על פי שהקשר הזה הוא מורכב

"שם הורד" נפתח בהקדמה, שבה מרווח אקו על המקורות שעלילתם הסתמך בעת הכתיבה. בדיוח הזה מחקה אקו את דרכו של בורחס לטשטש את הגבול בין דמיון ומציאות. לאחר שקראנו את ההקדמה עדיין איננו בטוחים אם האירועים שעל אודותיהם אנו עומדים לשמוע אכן התרחשו במציאות, או אפשר אולם אקו מודמיונו. אנו קוראים על גריסה צרפתית ניאורוג'ית מהמאה השש-עשרה של כתב-יד לטיני מקורי מוסף המאה הארבע-עשרה, שנובת בידי נזיר גרמני עלום-שם. התיאור מלווה בפריטים אינסופיים ונידחים של דמויות, אירועים היסטוריים, ויכוהים פוליסופיים והפגניות למקורות לא ברורים. קשה יהיה לטעון, שבורחס הוא הסופר היחיד המשתמש בתחבולה מעין זו, אבל אקו ספק שאיש מלבדו לא פתח אותה לדרגת האמנות המוכרת מסיפוריו והמשמשת בהם כאבן יסוד. ההקדמה ל"שם הורד" לא רק מפנה אותנו ישירות אל העולם הספרותי של בורחס אלא גם אל העולם ההגותי של אקו, אשר כתב באחד מספריו על מרכיביו וחשיבותו של ההקדמות בקביעת האופי של הטקסט הבריוני. דרך ההקדמה, הטביר אקו חוץ שהוא מזכיר שוב את הנגישה הבורחסית, "הקורא מוזמן שלא לתהות על אמותיהן או אי-אמתיותן של העובדות הסופרות כן".

כבר הזכרתי בפיקים הקודמים את דרך האזכור או הרמיזה הספרותית כדרך המסמלת יותר מכל את סגנונו הספרותי של בורחס. ובכן, ב"שם הורד" אקו מזכיר ישירות על בורחס, כמובן, אבל מרמז בדרכים שונות לאיש וליצירתו. את הרמז העבה של השם חורחה דה בורגוס כבר הזכרתי, אבל יש עוד אינסוף רמזות: הנושאים והמוטיבים האהובים על בורחס, רמזות לעלילות של רמזיות וספרים ידועים שלו ורמזות לסכינקות האהובות על בורחס. הרמזיה הכרוזה ביותר ליצירה של בורחס, מלבד דמות הספרן העיון, מופיעה בדמות ספרייה הניצבת במרכז העלילה. הספרייה בכבל, שפורחס מתאר כספריו הנשואים, ושעלה ליברנו בפרק ז', משמשת כמטאפורה אפיסטמולוגית שבאמצעותה דן בורחס בכעיות הכאוס והסדר ובחוסר יכולתנו להכיר את התכנית האלוהית של העולם. גם ב"שם הורד" אמורה הספרייה לשקף את העולם, כפי שהדמויות המופיעות בעלילה מבינות אותו. אני מזכיר שמדובר במגזר ימריבינימי שמתרחשת בו סדרה

ופתלתול, כפי שכבר ציינתי, דאג אקו להצהיר על קיומו בעזרת רמז אחד עבה ואף בוטה: אחת הדמויות המרכזיות של הרומן היא ספרן עיון הפכיר על פה את כל הספרים המצויים בספרייתו ואפילו את סידורים המרויק על המדפים; ואם עדיין לא הבין תקורא במי מדובר, הרי שמו של הספרן הוא, לא פחות ולא יותר מאשור*חורחה דה בורגוס (Jorge de Burgos), שם הגבול בספרות מהחורחה דה בורחס בשתי אותיות בלבד.

כאשר נשאל באופן ישיר על משמעות הקשר שבין הרומן שלו לבין בורחס, השיב אקו שהקשר נבע מרצונו לשלם חוב ישן. על איזה חוב דיבר אקו? ובכן, כבר הזכרתי את הפקידו הפועל של הקורא במעשה היצירה הספרותית כנושא שאקו הקדיש לו מאמץ מתקרי רב, והוא גם תופס מקום מרכזי ביצירתו של בורחס. ניתן למצוא קשרים רבים נוספים מן הסוג הזה בין מחקריו של אקו לבין כתביו של בורחס. אם כן, על מנת להשוות את רמז אקו: הבורחסיים ב"שם הורד" יכולנו לקבל את הכיוון שאליו רמו אקו: לברוק כיצד באים רעיונותיו של בורחס לידי ביטוי בעבודתו ההגותית של אקו, ואיך משתקפת הגותו, לאחר מכן, ברומן שלו. אולם נוכחותו של בורחס ברומן היא הרבה יותר אורגנית ועמוקה ממה שעשויה דרך עקיפה זו לגלות. נוכחותו של בורחס איננה פרט נוסף, ואולי מיותר, שאקו הוסיף על העלילה הבסיסית של הספר. נוסף הוא, נוכחותו של בורחס היא מרכיב מהותי של העלילה שאין להפרידו ממנה מבלי לשנותה מן היסוד. היחס בין הטקסט של אקו לטקסטים של בורחס איננו יחס של השראה או נטילת רעיונות ומוטיבים, אלא הוא יחס סבור ושגור הרבה יותר.

מתחילת העלילה של "שם הורד" ועד סופה אנו פוגשים ללא הרף כמוטיבים הבורחסיים הקלאסיים: מבוזים, מראות, ספריות, ספרים עלומים, ספרים המרכיבים על ספרים ועם ספרים. חלק ניכר מן הנושאים הגדולים ברומן – חן כחלק מן העלילה הפתלתלה והן כחלק מן הדיונים הפוליסופיים, שהדמויות נוטלות בהם חלק באופן מפורש או הנרמזים בטקסט בדרכים שונות – הם גם נושאים בורחסיים טיפוסיים, מהסוג שאיננו בכל הפרקים הקודמים. אבל אחד הדרכים היפים בקשר שבין אקו לבין בורחס הוא שאנו חשים את נוכחותו של האחרון עוד לפני תחילת העלילה של הרומן עצמו.

הבלש מסביר לעזרו, כי על סמך החלוקה הגיאומטרית הזאת, שבפי שאנחנו רואים, הנמנעת בכוח מהמספר שש שביסוד הספריות של בורחס, ניתן להשיג את "התוחז ובהזו המינרלי" באמצעות "הסדר המקסימלי ביותר". גם בורחס גילה להפתעתו שבסידור הספרים של הספרייה שלו משמשים הכאוס והסדר בעירובניה, ולמעשה קיומו של האחד מתנה בקיומו של השני.

עד כאן הניאיתי את האלמנטים השונים היוצרים את הקשר הכרוך בין הרומן לבין הסיפורים של בורחס: הקדמה שנועדה לטשטש את הגבול בין דמיון ומציאות, המוטיבים, נושאי הכתיבה. אבל כפי שאקו עצמו אמר באחד הספרים שכתב לפני "שם הורד", לא נושאי הסיפור כשלעצמם הם החשובים, אלא המבנה המכוון של הטקסט". ובכך, גם העלילה המבוכית של "שם הורד" איננה אלא רמזיה אחת גדולה לסיפורים של בורחס, וביחוד לסיפורי הבלשי "המוות והמצפן".

מאז גולה את הרצח הראשון בסידרה שלו, הרצח של חוקר החלמוד מורסלו יארמולניסקי, ניסה לנרזט, הבלש של "המנות והמצפן", לחסבור את הסידרה כולה על ידי השערה שתהא מבוססת על טהרת הרבנות. האה ווליאם רבק בשיטה דומה לגבי חסידרה שלו בספר של אקו, אם כי, כמובן, הסבריו ורמזיו שאובים כולם מן התורות המסתיות של הנצרות, ולא של היהדות.

האה ווליאם מגיע למגור לאחר הרצח הראשון, ומיד עם הגעתו מתרחש הרצח השני. לאחר שהקדיש מעט מחשבה לנושא, הוא מגיע למסקנה, כי לפני סידרת רציחות מתוכננת הזיטב על פי תכנית המתווכחת לשבע התרועות של האפוקליפסה במסורת הנוצרית. ואכן, הרצח הראשון אירע ביום של סערת ברד, והקורבן השני הוטב בחבובת מלאה ברם. שניהם הומתו בנסיבות המוזכרות את אירועי היומים הראשונים המתוארים בספר האפוקליפסה. גם יתר הרציחות שבהמשך העלילה של אקו, שהולכת ומתפתחת, מתקיימות בנסיבות המוזכרות את אלה שבמהלך הימים הבאים בספר האפוקליפסה. לאחר שווליאם עוקב אחרי כל שלבי התכנית, אמנם מביאה אותו השערתו לגלות את הרצח האמיתי: יתרה מזו, בדיוק ביום של הרצח המתוכנן האחרון בסידרה הוא מגיע אל המקום הנכון ופוגש את הרוצח פנים אל פנים.

בעת הפגישה בין השניים מתקיימת בנייהם שיחה מלומדת

מסתורית של מעשי רצח. הנויר הפרנסיסקני ויליאם מבסקרולול נשלח למקום כדי לחקור מעשים אלה. דרך חקירתו כולה רויזה בפלילוסופיה סכולטית בשלב מסוים הוא מנסה לפענח מבחוח את התכנית הפנימית של הספרייה, שלתוכה הוא מגיע מלהיכנס. כאשר הוא מסביר לעזרו, ארסו, באיזה דרך יעשה זאת, הוא מסביר לפני את העקרונות של הפילוסופיה האריסטוטלית, המשמשים בסיס לחקירתו. בדיוק כמו לנרזט, הבלש של בורחס ב"המנות והמצפן", יטען ויליאם כי בעזרת המתמטיקה ניתן אמנם לפענח את סודות היקום ואה הספרייה המייצגת אותו. וכפי שיתברר אחרי כן, גם ויליאם ב"שם הורד", ממש כמו לנרזט בסיפור של בורחס, יולך שולל על ידי התנתה הזאת, ולמעשה יוכל במעט למותו על ידי הרצח.

שתי הספריות, של בורחס ושל אקו, דומות זו לזו במובנים רבים, אך עם זאת הן שונות. שתי הספריות הן מבוכים המייצגים כל אחד בדרכו, את מבוכ של הוקים. העלילות בשני המקרים עוסקות בהיפוש אחר ספר מסוים המצוי בוודאות על אחד ממדפי הספרייה; בסיפור של בורחס היה זה ספר המכיל את המפתח לכל הספרים האחרים, וזאילו במקרה של אקו מדובר בספר השני של "הפואטיקה" של אריסטו. חשוב לציין, דרך אגב, שככל הידוע למומחים על קורפוס הספרים של אריסטו, לא היה ולא נברא ספר שני של "הפואטיקה" שלו. אקו, כמו בורחס, ממציא ספרים לפי הצורך, אבל רק הקורא הבקי יוכל להבחין בכך. מאידך, קוראים שאינם מודעים לפרט הזה, או לכל פרט דומה לזה, הנאתם מהקריאה לא תיפגם כשלעצמה. בסיפור על הספרייה כבבל מספר בורחס, שהיו כבר מי שסברו שניתן למצוא את הספר המבוקש על ידי היפוש בספרים האחרים, אך הדבר לא עלה בידם בגלל הממדים הענקיים של הספרייה. הבלש של אקו, לעומת זאת, מוצא אמנם את הספר בטוף החיפוש. אבל העלחתו קלושה למדי, שכן הרוצח אוכל את הספר מול עיניו המשתאות.

הפרל מעניין בין שתי הספריות נוגע לצורות הפיסיות. בספריות של בורחס יש מספר עצום, אולי אינסופי, של אולמות מושיים. בספרייה של אקו יש ממישים ושישה חדרים מחולקים לארבעה מגרלים: ככל אחד מהם תמישה חדרים: אחד בן שבעה קורות, והיתר בני ארבעה קירות. במרכז הבניין פוער פיר בצורת מתמן.

למדי, וכמו לונרוט בעת פגישתו עם שארלאך, הרוצה בטיפול של בורחס, מתברר כאן לאח ויליאם שאמנם הוא גילה את פרטי התכנית, אך טעה טעות מרה לגבי משמעותה העמוקה יותר. ויליאם לומד מפי הרוצה, ששני המקרים הראשונים בסידרה אירעו בסביבות מקריות לחלוטין, שלא היה להן שום קשר עם תכנית כלשהי. רק כאשר שמע הרוצה על השערותו של ויליאם, השתכנע שההשערה נכונה, שהמקרים היו אמנם חלק מתכנית אלוהית, ושחזבתו להמשיך ולקיים את התכנית הזו כלשונה.

יוצא אפוא שבטיפול של בורחס, וגם ברומן של אקו, הרוצה פועל על פי ההשערה של הבלש, אף על פי שאין היא מהזווה שיקוף אמיתי של המציאות. הרוצה בטיפול של בורחס מגשים את התכנית הדמיונית כדי להוליך שולל את הבלש וללכוד אותו, ואלו ברומן של אקו, הרוצה בעצמו מאמין בתכנית, אבל בסופו של דבר גם הוא מוכרח את הבלש למלכודת והופך אותו לקורבן תאחרון בסידרה.

במהלך החקירה מגלה האח ויליאם עובדות רבות, שאינן מתייבות ממש עם ההשערה המקורית. בלי שנשש אותה, הוא מתחיל לנסות גם השערות חלופיות. לקראת הסוף הדברים מסתבכים, ומרוב ייאוש הוא כמעט זונח את ההשערה, כאשר הוא סובר שהיא כבר לא תוכל אותו אל הרוצה. הישועה מגיעה אליו בדרך של חלום, אשר, באופן ברוחסי למדי, מערב יסודות רבים של מציאות ושל אי-מציאות. מתוך החלום שואב ויליאם את הרעיון שבעזרתו הצליח לשפר את השערותו המקוריות ולהגיע אל הרוצה, כאשר סוף־סוף נפגשים כלש ורוצה, או שגאה. הרוצה פשוט לרצותם של בורחס, הרוצה של אקו לא פעל מתוך מניעים אנושיים מיידים, כגון קנאה, תאוה בצע, או שגאה. הרוצה פשוט קיים את צו גורלו, וגם הפגישה בין השניים לא הייתה אלא אותו אקט ברוחסי קלאסי של האדם הפוגש את גורלו בסוף הדרך. לא הרגתי איש, אומר הרוצה בעת הפגישה, "כל אחד נפל בדין גורלו על שום טאגו. רק שימשתי כלי בידי שמיים".

בהבדל מלונרוט, האח ויליאם אינו הופך קורבן תאחרון של הסיידרה, כמתוכנן. הוא מצליח לברוח מן המנור הנוער בלחמת ובסיים העלילה הוא מקיים שיהיה מעמיקה עם עוזרו אדסו, ובה הוא מנחם את המשמעות האפיסטמולוגיות של הטיפול הפילוסופי

שבו נטלו חלק. בתמצית, ויליאם מביע ספק עמוק באשר ליכולתו להגיע לחקר האמת. אדסו, אשר בינהיים הלך והפנים את שיטות הניתוח וההיסק של מורה, חולק על המסקנה הפסקנית שלו, משום שלדעתו, ההשערה אמנם הביאה לאורך החקירה, לגילוי עובדות רבות שלא היו ידועות קודם לכן. נכון, מודה ויליאם, אגחנו מסוגלים ללמוד מן הסימנים על אודות העובדות הפרטיות, אך עלינו להימנע מלנסח השערות שנועדו להסביר את היקום כולו. כל קשר בין החיבוריות והמצויאות הוא מקרי בלבד, ואפילו אם התאוריות הללו מתבררות כמוצאות, אל לנו לשכוח את אופיין הרמיוני. כל הריון בין ויליאם ואדסו מתנהל במסגרת המושגים והמניחה של הפילוסוף רוג'ר בייקון (Roger Bacon), המשמש לאח המובהקת של הפילוסוף רוג'ר בייקון (Roger Bacon), המשמש לאח ויליאם כאורים וחמונים. ועוד, בסוף העלילה אין אקו מהסס לחבל את המסקנות של ויליאם בעיטות הקלות מתוך ספר של פילוסוף בן זמננו, לודוויג ויטנשטיין, אם כי מוסתר בכיכול מאחורי מילים גרמניות עתיקות. במהלך יפה של "אנאכרונזים מכויז", פני שבורחס הגדיר זאת כאשר תיאר את עבודתו של פייר מנאר, שם אקו בפיו של האח ויליאם את הדברים הבאים, שמקורם בוויטנשטיין: "הסדר שמעלה בינתנו הוא ברשת, או כסולם, שאנו בונים כדי להגיע למשהו. אבל אחר כך עלינו להשליך את הסולם משום שמתגלה כי גם אם הוא היעיל, היה חסר משמעות".

חקירתו המייגעת של האח ויליאם מביאה אותו אפוא למסקנה דומה מאוד למסקנתו של בורחס: ראית היקום כקוסמוס היא ראיה מוטעית מיסודיה. אין ביכולתנו להבין את סוד היקום. לנחש, להציע, אפילו לגבא מדי פעם – אולי כן, אבל לפענה את התכנית האלוהית של העולם, הרי זה מעבר ליכולתנו האנושית.

אדסו והאח ויליאם מצליחים לברוח מן המנור הנוער, ובכך מסתיימת העלילה, אך לא כן הספר. כמו בסיפורים של בורחס, אקו מוסיף כאן אחרות דבר, שנכתבה בכיכול אחרי שנים רבות, ונועדה אך ורק כדי לחזק את הספק בקורא, שמא מדובר בכל זאת במעשים אמיתיים. משפטי הסיום של אקו אינם אלא פרפראזה מרדוק של משפטי הסיום של הסיפור "בן האלמוות", שבורחס סיים באחרית דבר מהסוג הזה, ובה כתב: "כאשר הסוף ממשמש ובא, לא נותרים דימויים בוברון; נותרות רק המילים. מילים מעוותות

ומקוטעות, מילים של אחרים: זו הנרבה העלובה שהשעות והמאות הורישו למעניי.

ולבסוף, אפשר אולי לקשור גם את שמו של הרומן, בין היתר, ליצירה של בורחס. אכן נשאל פעמים רבות למשמעות השם הזה, אך לא החזיר תשובות ברורות ומשכנעות. הנרד מופיע באחת המשאפיות האזהרות על בורחס, ומזוהה כשהוא דן ברעיון, שעל פיו תולדות הספרות העולמית אינן אלא פיתוח של מספר מצומצם של מטאפורות המתנגנות באופן שונה בתרבויות השונות בתקופות של מטאפוריות השונות. אם נחזור ונזכיר כאן את הסיפור "בחנית והיסטוריות השונות", שבו דנו באחד הפרקים הקודמים, נמצא יצירתו של הרברט קווייץ, "שם הורד". בורחס מוכיר רשימת יצירות פרי קשרים מעניינים ל"שם הורד". בורחס מונה שמות של סיפורי בלשים עטוי של המחבר הדמינוני, ובהן הוא מונה שמות של אקו: "המראה המתבררים ישירות לעליזה ולשם של הרומן של אקו: "המראה הסודי". האל במבוק", "הורד מיום האתמול" (ואגב, הרומן השלישי שפירסם אקו נושא את השם המעניין "האי של יום האתמול") על ספר אחר של קווייץ אומר בורחס את הדברים הבאים:

בעמודי הראשונים יש מעשה רצח בלתי-מפוענח, באמצעים מתפתח דיון איטי, באחרונים מופיע פתרון אחר. לאחר שהסתחררין מתבהר, מופיעה פיסקה ארוכה, הבוחנת את האירועים שחלפו והמכילה את המשפט הבא: 'צולם חשבו שפגישתם של שני שהקני השחמט הייתה פרי ידו של המקרה'. משפט זה מצביע על כך שהפתרון מוטעה. הקורא, חסר המנות, חוזר אל הפרקים הרלוונטיים ומגלה פתרון אחר, הוא הפתרון האמיתי. קוראיו של ספר מיוחד במינו זה פיקחים יותר מהבלש.

ואם עד כאן אין הדמיון בין הטקסט של בורחס והרומן של אקו ברור די הצורך – כדאי לקרוא את הדברים שכותב בורחס על "דורך של יום האתמול": "נהגתי בהמימות ולקחתי ממני את העלילה של 'החורבת המעליות', הלוא הוא אחד הסיפורים שבספר אן השבילים המתפצלים".

אם כן, "שם הורד" משמש דוגמה יפה לדרך שבה עשויים בורחס ורעיונותיו להשפיע על מחבר אחר, עד כדי כך שדאיש ויצירתו הופכים בעצמם למושא לכתבה ספרותית של אחרים.